

ВІЗУАЛЬНА ПАРАДИГМА В ЕПІСТЕМОЛОГІЇ РАНЬОГО МОДЕРНУ

© Ільїна Г. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна), e-mail: galyna.ilyina@gmail.com, ORCID 0000-0001-8409-0696

Анотація. В статті здійснюється спроба деконструкції раціоналістичного нарративу візуальної парадигми пізнання у філософії епохи Модерну. **Мета статті** полягає у виявленні основних аспектів розуміння візуальної парадигми пізнання у філософських концепціях раціоналістичного спрямування епохи Модерну в співвідношенні з окулярцентризмом як процесом фіксації зорової інформації в свідомості людини. Показано, що поряд з античними експериментами, в яких зорове сприйняття збільшує свої можливості одержання знання про світ, увага зосереджується на концепті «світла» в ряді смислових аспектів. Аналізується метафора «природне світло розуму». В епістемології Нового часу виокремлюються дві візуальні техніки пізнання – «огляд» і «панорама бачення», які дозволяють одержати максимум інформації для подальшої ментальної обробки в розумі. В контексті порівняльного методу досліджено, що важливим аспектом розуміння проблеми «візуальності» в епоху Нового часу постає досягнення можливості ясного і чіткого бачення реальності Бога. Але якщо в епоху античності і середніх віків споглядання реальності Бога пов'язувалося з духовним очищенням від пристрастей, то в ситуації Модерну чіткість бачення стає результатом використання методу, який є процесом впорядкованої процедури розгляду ідеї. **Результати дослідження.** Візуальні образи мають подвійне втілення у філософії Модерну – зовнішнього, фізичного характеру та внутрішнього, метафоричного. Перший пов'язаний із активною увагою мислителів Модерну до оптики та фізіології зору. Другий – з істиною та шляхами її досягнення, що є наслідком осмислення методологічних наслідків з появи нової оптики, нових теорій зору, розвитку оптичних приладів, появи нових художніх засобів виразності. **Висновок.** Важливим аспектом новочасової візуалістики є використання методу, який впорядковує процедуру розгляду ідей. В його контексті «світло» перетворюється в метафору освіти, яка стала смыслом епохи Просвітництва.

Ключові слова: візуальний, окулярцентризм, оптика, зір, розум, світло, істина.

Постановка проблеми. Предметом наукового інтересу мислителів епохи Модерну є проблема можливостей людського розуму в досягненні істинного, достовірного знання, що обумовило виокремлення питання про епістемологічні та методологічні засади філософського мислення. Важливим фактором реалізації цього завдання постає візуальна парадигма пізнання, в якій зосереджується увага до проблеми зору, який відкриває можливості пізнання не лише реального світу, а й «світла знання», яке долає темноту забобон, заблуджень, різного роду інших «ідолів». Домінування візуального стає визначальною характеристикою епістемології новочасового періоду розвитку філософії і науки, що пов'язано з новими технологіями і практиками спостереження. Зорове сприйняття виокремлює проблематику окулярцентризму, в якій досліджуються перспективи та ілюзії візуального спостереження, подолання перешкод, що стоять між чуттєвим сприйняттям та істинами розуму. В такій ситуації набуває актуальності завдання вияснити особливості

візуальної парадигми пізнання в модерний період розвитку філософії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема «бачення» як можливість пізнання істини вже в епоху античності виокремила метафори «світла», «сліпоті», «дзеркала», які знайшли розробку в працях як античних, так і модерних філософів – Платона, Арістотеля, Р. Декарта, Б. Спінози, Дж. Локка, Дж. Берклі та інших. В сучасних філософських розвідках візуалістика активно досліджується в працях П. Анстея, А. Баррі, В. Кукліка, Д. Леві, К. Батаєвої, М. Ямпольського та ряду інших. В них визначені основні напрямки розвитку візуального мислення і пізнання у взаємозв'язку з культурою і соціальним досвідом.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Враховуючи значні теоретичні досягнення в дослідженні проблематики візуального в контексті співвідношення чуттєвого і раціонального, трансцендентного і трансцендентального, аналізу метафор візуального сприйняття, концепцій «бачення» тощо в історії філософії, більш детальної уваги

вимагає розгляд концепту візуалістики в раціоналістичній традиції філософії епохи Нового часу.

Мета статті полягає у виявленні основних аспектів розуміння візуальної парадигми пізнання у філософських концепціях раціоналістичного спрямування епохи Модерну у співвідношенні з окулярцентризмом як процесом фіксації зорової інформації у свідомості людини.

Виклад основного матеріалу. В історії філософії склалася традиція, або, як прийнято говорити, канон, протистояння між раціоналістами і емпіриками. У філософії англосфери сьогодні ранньомодерний канон включає сім мислителів, про що говорить, зокрема, В. Kukulick у класичному есеї «Сім мислителів і як вони росли: Декарт, Спіноза, Лейбніц; Локк, Берклі, Г'юм; Кант» [11, с. 127]. Логіка канону із семи імен полягає в тому, що суперечності між раціоналістами (Декарт-Спіноза-Лейбніц) та емпірицистами (Локк-Берклі-Г'юм) «знімаються» у трансцендентальному ідеалізмі І. Канта. І хоча канон формується на основі заданого протиставлення, сьогодні відбувається його переосмислення. Справа в тому, що з часу, коли цей канон був створений, накопичилася досить велика кількість досліджень, багато з яких не поміщаються в його рамки, в силу чого дихотомія раціоналізму-емпіризму переглядається на основі двох ключових моментів: по-перше, створення альтернативної дихотомії, по-друге – аналіз обмеженостей існуючої.

У цілому прагнення до деконструкції раціоналістично-емпіричного нарративу можна пояснити тим фактом, що сьогодні в історії філософії в цілому відбувається переосмислення щодо жанрів та форм історико-філософського контексту. Ідею альтернативи канону довершив Р. Рорті, коли поставив питання жанру історико-філософського дослідження. Наприклад, якщо сучасній філософії Парацельс не цікавий, то у свій час він входив у коло наукових інтересів філософів і його твори були значимими, і якщо інтелектуальну історію розглядати очима тієї доби, то виявиться, що в її фокусі є теми, які сьогодні ігноруються.

Але є ряд деяких питань, які розглядалися у філософії вказаного періоду у поглядах ряду мислителів зазначеної доби. Зокрема, одна з тем, яка в ранньомодерну добу об'єднала філософів по обидві сторони Ла-Маншу – це тема безпосереднього, чуттєвого пізнання, яке починається із споглядання та зору. Хоча вона

стосується натурфілософії, проте дає можливість зробити ряд висновків для окулярцентризму, або візуального пізнання епохи Модерну в цілому і для її метафізики зокрема.

Таким чином, історія філософії епохи Модерну сформувала власну «візуальну епістемологію», а разом із нею – власний «скопичний режим». Дослідники названої доби зосереджені на експериментах з оптичними ілюзіями. Можливість людини створити таку ілюзію асоціюється з упередженнями та оманами, викликаними недосконалістю візуального сприйняття. Оптика є значною частиною інтелектуального клімату епохи, і вона відіграє не останню роль у філософських доктринах: питання про межі пізнавальних можливостей впливають з недосконалістю відчуттів, в яких зір визначається як головний. Проте відкриття у сфері оптики «запускає» візуально-орієнтовану епістемологію, яка дозволяє говорити про «окулярцентризм» доби Модерну.

«Окулярцентризм» Модерну визначається тим, що наукові інтереси більшості значних мислителів вказаної доби так чи інакше охоплювали проблеми візуального сприйняття. Домінування візуального, або «гегемонія зору» стала властивістю епістемології сімнадцятого століття, що пов'язано з новими технологіями і практиками спостереження (телескоп, мікроскоп, камера-обскура, лінзи та інші оптичні прилади). Як зазначав Рене Декарт, «поведінка людини в житті залежить від відчуттів, серед яких зір – найбільш різнобічне і благородне; безсумнівно, що винаходи, які слугують для його посилення, є найбільш корисними серед усіх інших» [9, с. 69]. Така точка зору розділялася і його послідовниками: «Рене Декарт вивчав анатомію ока і писав есеї про світло, геометричну оптику та проектування і виготовлення оптичних приладів. Мальбранш продовжував роботу з оптичної теорії та психології зору; Спіноза, як усім відомо, обробляв лінзи; а Лейбніц вихваляв мікроскоп та виявлену ним всюдисущість живих форм і стверджував, що справжні основні складові світу були не неживими частинками, а «живими дзеркалами», які «збирали образи з усіх частин всесвіту» [10, с. 117-118].

Необхідно зазначити, що оптичні прилади у візуалістиці епохи Модерну культивуються як такі, що виконують корисні функції доповнення, посилення і «виправлення» людського зору і, як наслідок, ієрархічно підносяться як більш досконалі оптичні системи, до яких «око

повинно пристосовуватися, змінюючи акомодативні властивості» [1, с. 35].

Так, на думку Р. Декарта, оптичні прилади здатні витіснити/замінити око: «зорові труби, які нами використовуються, роблять зницію непотрібною і замінюють її отвором...; цей отвір потрібно збільшувати або звужувати в залежності від того, хочуть посилювати або послаблювати зорові відчуття» [4, с. 263]. Розмірковуючи про властивості лінз, які в той час були надзвичайно важливим технологічним відкриттям, без якого не могло відбуватися дійсно наукове пізнання світу, Р. Декарт вказує на необхідність пристосування очей до їх особливостей [4, с. 288]. Таким чином, ранньомодерна континентальна філософія наповнена оптичними образами і метафорами, розвідками про перспективу та ілюзії, які виникають при візуальному спостереженні. Разом з тим вона занепокоєна недосконалістю людського ока і приладами, які його перевершують, а також перешкодами, які стоять між ілюзіями чуттєвого сприйняття та істинами розуму.

У той же період філософи «по інший бік Ла-Маншу» проводять власні дослідження, які сконцентровані на проблемах візуального сприйняття. Так, якщо І. Ньютон зосереджується на оптичних проблемах дослідження світла і кольору, то Дж. Локк говорить про «inner light» («внутрішнє світло») і намагається розв'язати «проблему Моліно», доки сам Моліно ставить оптичні експерименти. Отже, поряд з натурфілософським розумінням ока, бачення, ролі оптики в новочасовій візуалістиці зустрічаються й інші смислові контексти її розуміння. Зокрема, активно використовується зоровий концепт «світла», причому відразу в кількох смислових аспектах. Це було цілком закономірним результатом теоретико-пізнавальних пошуків. В якості абстрактно-понятійного, і в цьому смислі віртуального конструкту, – зазначає Л.А. Мікешина, – гносеологія визначала «бачити та інтерпретувати діяльність людей в суб'єктно-об'єктному ракурсі, спираючись на метафори розуму, дзеркала, окуляра, виходячи з ідей відображення і репрезентації» [6, с. 22-23].

Особливої популярності у філософії Нового часу набуває словосполучення «природний світ розуму», в якому розкривається просвітлююча сила Логосу, тобто Божественна сила. В трактаті «Правила для керівництва розуму» Р. Декарт розмірковує про «примноження природного світла розуму» [3, с. 79], який є вроджений і первісно існує в людській свідомості.

В руслі раціоналістичної традиції картезіанства розуміє природне світло розуму Г. Лейбніц. З його точки зору, вроджене світло розуму може бути замутнене впливом чуттєвих вражень. «Існує внутрішнє світло, – писав філософ, – яке народжується разом з нами, – світло, яке обіймає всі умосяжні ідеї і всі необхідні істини, які являють собою лише продовження цих ідей і не мають потреби в доказі шляхом досвіду» [7, с. 534]. І далі він продовжує: «Світло вроджених начал завжди сяяло б в нашому розумі і зігрівало б нашу волю, якби нечіткі, неясні чуттєві сприйняття не заволодівали б нашою увагою» [7, с. 101].

Видатний представник новочасової філософії Б. Спіноза в трактаті «Додаток, який містить метафізичні думки», порівнюючи концепти природного світла розуму і надприродного (трансцендентного) світла Святого Письма, опосередковано стверджує перевагу саме «природного» світла. Більше того, в своїх інтелектуальних міркуваннях автор «Богословсько-політичного трактату» не виключає можливості перевірки Святого Письма шляхом природного світла розуму і гіпотетично допускає можливість відмови від тих Божественних істин, які не витримують цієї перевірки. «Писання не вчить нічому, що суперечить Природному Світлу... Але якщо б ми знайшли в ньому щось таке, яке суперечить природному світлу, то ми могли б спростувати це з тією ж свободою, з якою ми заперечуємо Коран і Талмуд» [8, с. 265]. І саме Священне Письмо більше можна тлумачити з більшою користю, якщо використовувати природне (а не надприродне) світло.

Схожу оцінку розуму можна знайти також в працях Г. Лейбніца, який намагається обґрунтувати необхідність раціоналістичної перевірки містичних бачень, видінь людей «із збудженою уявою» з метою виявлення, чи мають їх прозріння хоч якимсь відношенням до істинного одкровення, або є результатом хворобливої фантазії. Він довіряє лише тим доказам, які можуть прийняти форму «знамень» (підтвердження істинності знамень через зір, бачення, зовнішнє сприйняття) [1, с. 37]. В той же час Г. Лейбніц допускає можливість одкровення, які не супроводжуються знаннями (видіннями). Але в цьому випадку істинність містичних прозріння потрібно перевіряти, використовуючи «два непогрішних правила», – розум і Святе Письмо [7, с. 521].

Розробляючи свою епістемологічну програму по досягненню «достовірного» (істинного) знання, Р. Декарт описує дві

візуальні техніки, які стали знаковими для епохи Модерну: по-перше, техніку огляду/оглядання або «панорамного бачення» ландшафту, яке об'єднує багато речей; по-друге, техніку детального розгляду окремого предмету, яка передбачає максимальну зосередженість і зорову сфокусованість на деталях. Обидві техніки оформлені суто «рефлексивно-суб'єктивістськи» і перебувають в тісному взаємозв'язку: загальний огляд панорами вимагає ретельно відслідковувати деталі, а також здатність включати їх в загальний візуальний контекст пейзажу, який ми оглядаємо. Окрім того, це дозволить дізнатися, що «остання ланка якого-небудь довгого ланцюга з'єднана з першою, хоча ми і не можемо оглянути одним поглядом очей всіх проміжних ланок, від яких залежить це поєднання – дізнаємося, якщо тільки ми продивилися їх послідовно і запам'ятали, що кожна з них, від першої до останньої, з'єднана із сусідньою» [3, с. 85]. Окрім того, «панорамне бачення» дає можливість оглянути всі ланки ланцюга «в найбільш швидкому рухові мислення і одночасно охопити поглядом їх найбільшу кількість» [3, с. 143].

Для Р. Декарта вищим призначенням його суб'єкта споглядання стає розгляд (феноменологічне доторкання ментальним поглядом) речі, яка споглядається, що надає очевидне, ясне видіння її смислової сутності. В картезіанській системі мислення не тільки видіння об'єктів та ідей, але й видіння Бога перетворюється в суто «рефлексивний захід». Бачення Бога позбавляється «реально-онтологічного» характеру (як це було в епоху Середньовіччя) і наділяється феноменологічним змістом [1, с. 39].

Картезіанська рефлексія спрямована на розгляд ідеї Бога (як і будь-якої іншої ідеї, наприклад, ідеї квадрату) в свідомості споглядача, логічно переконуючи в раціональній доцільності буття Бога. «Без сумніву, – говорить Р. Декарт, – я знаходжу в собі ідею Бога, тобто найдосконалішого буття, точно так само, як я знаходжу ідею будь-якої фігури або числа; і я не менш ясно і чітко осягаю, що вічне буття ще більш властиве його природі, чим всі ті властивості, відносно яких я доказую, що вони властиві якій-небудь фігурі або числу; в силу цього, хоча не все те, про що я розмірковую в ці останні дні, виявилось істинним, буття Бога для мене набуло, по крайній мірі, той ступінь достовірності, який до цього часу мали математичні істини» [4, с. 83].

Важливим аспектом розуміння проблеми «візуальності» в епоху Нового часу постає досягнення можливості ясного і чіткого бачення реальності Бога. Але якщо в епоху античності і середніх віків споглядання реальності Бога пов'язувалося з духовним очищенням від пристрастей, то в ситуації Модерну чіткість бачення стає результатом використання методу, який є процесом впорядкованої процедури розгляду ідеї [1, с. 39]. І, навпаки, сліпота або «погане видіння» сприймаються як «продукт» невпорядкованості / неметодичності мислення. Для Р. Декарта «значно краще ніколи не думати про знайдення істини якої б то не було речі, чим робити це без методу: адже не викликає сумніву, що внаслідок хаотичних, невпорядкованих занять такого роду і неясних розмислів розсіюється природне світло і осліплюється розум; і у всіх тих, хто звик таким чином блукати в п'їтмі, настільки послаблюється гострота зору, що в подальшому вони не можуть переносити яскравого світла» [3, с. 86].

З точки зору Р. Декарта, «сліпими є не ті, хто не прагне підняти «розумові очі» від земного до небесного (антична і середньовічна версія «духовної сліпоти»), а ті, хто не затрудняє себе вивченням філософії». «Ті, хто проводить життя без філософії, зовсім закрили очі і не намагаються їх відкрити», – писав мислитель [2, с. 302].

Дещо інше пояснення неясності і нечіткості бачення/видіння запропонував Б. Спіноза. З його точки зору, одиничний досвід, який не підтверджений досвідом інших людей, може породити лише сумнівне, невиразне знання. «Ідеї станів людського тіла, – писав філософ, – оскільки вони відносяться тільки до однієї людської душі, не суть ідеї ясні і чіткі, а невиразні». Схожої позиції дотримувався М. Мерло-Понті, який у «Феноменології сприйняття» зазначав: лише соборний, колективний досвід, який відтворений в множинності особистісних історій, може стати свідченням очевидного, ясного знання [5, с. 379].

Отже, ясне, чітке бачення в представників раціоналістичної традиції мислення в епоху Нового часу, стає ознакою пізнання вищої якості, яке переконує теоретика, вченого в істинній (очевидній і достовірній) реальності об'єктів, які споглядаються.

Висновки. Специфіка новочасової візуальної парадигми полягає в концентрації уваги до проблем фізичного бачення – очима, зором, до способів його технічного удосконалення (шляхом застосування «зорових

труб», лінз, оптичних приладів). Разом з тим аналіз «світла» асоціює його насамперед з мисленнєвими здатностями людини, які розсіюють «темноту» заблуджень і невігластва. В даному контексті «світло» перетворюється в метафору, яка використовується поряд з іншими метафоричними термінами («сліпота», «внутрішнє бачення», «дзеркало» тощо).

Візуальні образи мають подвійне втілення у філософії Модерну – зовнішнього, фізичного

характеру, та внутрішнього, метафоричного. Перший пов'язаний із активною увагою мислителів Модерну до оптики та фізіології зору. Другий – з істиною та шляхами її досягнення, що є наслідком осмислення методологічних наслідків з появи нової оптики, нових теорій зору, розвитку оптичних приладів, появи нових художніх засобів виразності. Залишається ретроспективно показати, як це відображається в філософських працях.

Список використаної літератури

1. Батаева Е. В. Видимое общество. Теория и практика визуалистики: монография. Х.: ФЛП Лысенко И. Б., 2013. 349 с.
2. Декарт Р. Первоначала философии. Сочинения: в 2-х т. Т. 1. М.: Мысль, 1989. С. 297-422.
3. Декарт Р. Правила для руководства ума. Сочинения: в 2-х т. Т. 1. М.: Мысль, 1989. С. 77-153.
4. Декарт Р. Рассуждение о методе. Сочинения: в 2-х т. Т. 1. М.: Мысль, 1989. С. 250-298.
5. Мерло-Понти М. Феноменология восприятия. СПб.: Ювента-Наука, 1999. 605 с.
6. Микешина Л. А. Философия познания. Проблемы эпистемологии гуманитарного знания. М: «Канон+» РООИ Реабилитация, 2009. 560 с.
7. Лейбниц Г.- В. Новые опыты о человеческом разумении. Сочинения: в 4-х т. Т. 2. 1989. С. 47-545.
8. Спиноза Б. Приложение, содержащее метафизические мысли / Б. Спиноза // Избранное. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. – С. 227-280.
9. Goulet A. Optiques: The Science of the Eye in the Birth of Modern French Fiction. PENN University of Pensilvania Press, Philadelphia. 2006. 280 p.
10. Judovitz D. Vision, Representation and Technology in Descartes. Modernity and the Hegemony of Vision /ed. by David Michael Levin. Berkeley-Los-Angeles-London: University of California Press, 1993. P. 63-87.
11. Kuklick B. Seven thinkers and how they grew: Descartes, Spinoza, Leibniz; Locke, Berkeley, Hume, Kant.. Schneewind and Q. Skinner (eds). Philosophy in History. Essays on the historiography of Philosophy. Cambridge: Cambridge University Press, 1984. P. 125-139.

REFERENCES

1. Batayeva, E. V. (2013). Sichtbare Gesellschaft. Theorie und Praxis der Vizualistiki: Monographie. H.: FLP Lyssenko I.B. 349 s.
2. Descartes, R. (1989). Pervonačala filosofii : 2 t. T. 1. M: Mysl. 297-422.
3. Descartes, R. (1989). Rules to guide UMA. Sočineniâ: 2 t. 1. Moscow: Mysl. 77-153.
4. Descartes, R. (1989). Rassuždenie og metode. Sočineniâ: 2 t. 1. Moscow: Mysl. 250-298.
5. Merlot-Ponte, M. (1999). Fenomenologiâ vospriâtiâ. St. Petersburg: Ūventa-Science. 605 s.
6. Mikešina, I. A. (2009). Filosofîâ poznaniâ. For èpistemologii gumanitarnogo znaniâ. M: Canon + "ROOI Reabilitaciâ. 560 s.
7. Lejbmits, G. (1989). New opyty at čelovečeskom razumenii. Sočineniâ: in 4 t. T. 2. 47-545.
8. Spinosa, B. (1998). Priloženie, soderžašee metafizičeskie mysli. Favorites. Rostov-na-Donu: Feniks. 227-280.
9. Goulet, A. (2006). Optiques: The Science of the Eye in the Birth of Modern French Fiction. PENN University of Pensilvania Press, Philadelphia. 280 s.
10. Judovitz, D. (1993). Vision, Representation and Technology in Descartes. Modernity and the Hegemony of Vision /ed. by David Michael Levin. Berkeley-Los-Angeles-London: University of California Press. 63-87.
11. Kuklick, B. (1984). Seven thinkers and how they grew: Descartes, Spinoza, Leibniz; Locke, Berkeley, Hume, Kant. Schneewind and Q. Skinner (eds). Philosophy in History. Essays on the historiography of Philosophy. Cambridge: Cambridge University Press. 125-139.

Ильина Г.В., кандидат философских наук, доцент, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (Киев, Украина)
E-mail: galyna.ilyina@gmail.com

ВИЗУАЛЬНАЯ ПАРАДИГМА В ЭПИСТЕМОЛОГИИ РАННЕГО МОДЕРНА

Аннотация. В статье осуществляется попытка деконструкции рационалистического нарратива визуальной парадигмы познания в философии эпохи Модерна. Цель статьи состоит в выявлении основных аспектов понимания визуальной парадигмы познания в философских концепциях рационалистической

направленности эпохи Модерна в соотношении с окуляцентризмом как процессом фиксации зорительной информации в сознании человека.

Раскрыто, что рядом с античными экспериментами, в которых зрительное восприятие увеличивает свои возможности получения знания о мире, внимание сосредотачивается на концепте «света» в ряде смысловых аспектов. Анализируется метафора «природный свет разума». В эпистемологии Нового времени выделяются две визуальные техники познания – «обзор» и «панорама видения», которые позволяют увидеть максимум информации для дальнейшей ментальной обработки в разуме. В контексте сравнительного метода исследовано, что важным аспектом понимания проблемы «визуальности» в эпоху Нового времени становятся достижения возможности ясного и четкого видения реальности Бога. Но если в эпоху античности и средних веков созерцание реальности Бога связывалось с духовным очищением от пристрастий, то в ситуации Модерна четкость видения становится результатом использования метода, который есть процессом упорядочения процедуры рассмотрения идеи. Визуальные образы имеют двойственное воплощение в философии Модерна – внешнего, физического характера, и внутреннего, метафорического. Первый связан с активным вниманием мыслителей Модерна к оптике и физиологии зрения. Второй – с истиной и путями ее достижения, что есть следствием осмысления методологических последствий с появлением новой оптики, новых теорий зрения, развития оптических аппаратов, появления новых художественных способов выразительности.

Вывод: Важным аспектом нововременной визуалистики есть использование метода, который упорядочивает процедуру рассмотрения идей. В его контексте «свет» превращается в метафору образования, которая стала смыслом эпохи Просветительства

Ключевые слова: визуальный, окуляцентризм, оптика, зрение, разум, свет, истина.

Ilyina, Halyna - PHD in Philosophy, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

E-mail: galyna.ilyina@gmail.com

VISUAL PARADIGM IN EARLY MODERN MODERN EPISTEMOLOGY

Abstract. The article attempts to deconstruct the rationalist narrative of the visual paradigm of knowledge in the Early Modern philosophy. **The aim** of this article is to reveal main aspects of visual paradigm of knowledge in the philosophical concepts of rationalist orientation in the Modern era in correlation with ocularcentrism as a process of visual information fixing in human consciousness.

It is shown that along with ancient experiments, in which visual perception increases its ability to obtain knowledge about the world, attention is focused on the concept of "light" in a number of semantic aspects. The metaphor of "natural light of mind" is analyzed. In the Early Modern epistemology two visual techniques of cognition - "review" and "panorama of vision" - are distinguished, which allow to obtain the maximum of information for further mental processing in the mind. In the context of the comparative method, it has been investigated that an important aspect of understanding of the problem of "vision" in the Modern time is the achievement of a clear and distinct vision of God's reality. But if in the Antiquity and in the Middle Ages contemplation of the reality of God was associated with spiritual purification from passions, in a situation Modern clarity of vision becomes the result of using the method, which is the process of an ordered procedure for the consideration of an idea. **Research results.** Visual images have a double embodiment in the Early Modern philosophy – with external, physical, and internal, metaphorical nature. The first is connected with the active attention of Early Modern thinkers to optics and physiology of vision. The second is based on truth and the ways of its achievement, which is the result of understanding of the methodological consequences of the emergence of new optics, new theories of vision, the development of optical devices, the emergence of new artistic means of expression.

Conclusion. An important aspect of Early Modern theories of vision is the use of a method that arranges the process of considering ideas. In his context, "light" becomes a metaphor for education, which became the meaning of the Enlightenment.

Keywords: visual, ocularcentrism, optics, vision, mind, light, truth.

Стаття рекомендована до публікації д.філософ.н., проф. В.Г. Воронковою (Запоріжжя, Україна)

Надійшла до редколегії: 23.07.2017

Прийнята до друку: 28.07.2017

Ільїна Галина Володимирівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна), вул. Урлівська, 20, кв. 170, Київ, 02081 Україна, e-mail: galyna.ilyina@gmail.com, ORCID 0000-0001-8409-0696